

Konsensus: när alla ska komma till tals innan beslutet

Berättelse

Många möten och en gemensam tanke

Om du börjar arbeta, studera eller engagera dig i en förening i Sverige kommer du snabbt att märka att man har många möten. På mötena pratar man igenom olika frågor och tar beslut tillsammans. Ofta läggs det mycket tid på att alla ska få säga sin mening innan man bestämmer något. För någon som är ny i Sverige kan detta kännas både trevligt och ovanligt: varför ska man prata så länge i stället för att bara låta den högsta chefen bestämma? Svaret hänger ihop med ett ord och ett sätt att tänka som är viktigt i svenskt arbets- och samhällsliv, nämligen konsensus.

Vad betyder ordet?

Ordet "konsensus" betyder ungefär samsyn eller enighet. Tanken är att man pratar tills alla i gruppen är överens, eller åtminstone kan acceptera, det beslut som tas. Det är lätt att tro att konsensus betyder att alla håller med om precis samma sak, men riktigt så är det inte. Poängen är inte att alla älskar beslutet, utan att ingen motsätter sig det. Man kan säga att alla kan leva med beslutet, och det räcker. Ofta får man kompromissa, alltså ge och ta lite, tills man hittar något som ingen säger nej till.

Att förankra ett beslut

I Sverige är det vanligt att försöka förankra beslut. Det betyder att den som leder ett möte ofta vill höra vad medarbetarna tycker innan beslutet tas, i stället för att bestämma helt ensam. På många arbetsplatser och i skolan väntas alla komma till tals, även den som inte är chef. Din röst räknas alltså även om du står långt ned i organisationen. Ett möte har då ofta en dagordning, det vill säga en lista över vad mötet ska handla om, och ibland fikar man under tiden, alltså dricker kaffe och äter något litet medan man pratar.

Konsensus i hur landet styrs

Det här sättet att tänka syns inte bara på arbetsplatser, utan också i hur Sverige styrs. Ett tydligt exempel finns i lagstiftningen. Innan riksdagen beslutar om en ny lag får myndigheter, organisationer, företag och även privatpersoner lämna synpunkter på förslaget. Det kallas att förslaget skickas "på remiss", och de som svarar kallas remissinstanser. De får som regel minst tre månader på sig att läsa förslaget och skriva sitt svar. Att hämta in synpunkter från dem som berörs är faktiskt inte bara en vana, utan står i en av Sveriges grundlagar, regeringsformen. På så sätt får många olika röster säga sin mening innan ett beslut tas, ungefär som på ett möte fast på samhällsnivå.

Fördelar och nackdelar

Varför gör man på det här sättet? En fördel som ofta nämns är att besluten blir mer förankrade, alltså att fler känner sig delaktiga och förstår varför beslutet blev som det blev. När fler har fått vara med och tycka till blir det lättare att genomföra beslutet, och färre konflikter uppstår. Men det finns också en nackdel som ofta nämns. Den vanligaste invändningen är att processen kan ta lång tid: det krävs många möten och mycket diskussion, och en del tycker att beslut då går för långsamt. Om konsensus är bra eller dåligt är därför omtvistat. Det finns röster både för och emot, och en neutral bild måste ta med båda sidor: många tycker att det är klokt och rättvist, andra menar att det blir för segt.

Var kommer den här kulturen ifrån?

Många populära texter försöker förklara var den svenska möteskulturen kommer ifrån. En vanlig förklaring är att den har gamla rötter i hur byar förr i tiden styrde sig själva, till exempel genom byalag, sockenstämmor eller gamla ting. Det sägs ibland att svenskar har "samlats och pratat ihop sig" i hundratals år. Men här är det klokt att vara försiktig: det är inte säkert belagt att dagens möteskultur kommer direkt därifrån, så sådana förklaringar bör läsas som berättelser snarare än som bevisade fakta. Man bör också undvika att säga att "svenskar alltid söker konsensus". Alla människor och alla arbetsplatser fungerar inte likadant, och därför är det bättre att säga att det "i Sverige är vanligt att" man gör så här. En forskare som ibland nämns är Geert Hofstede, vars modell beskriver Sverige som ett land med låg "maktdistans". Men det är just en modell och en generalisering, inte en exakt sanning om varje person, och därför bör man säga "enligt Hofstede" och inte påstå att landet helt enkelt *är* på ett visst sätt.

Ett tips till dig som är ny

För dig som är ny i Sverige finns ett enkelt och praktiskt tips: säg gärna din åsikt. På jobbet eller i ett grupparbete är det ofta uppskattat att du berättar vad du tycker, även om du inte är chef. Tystnad kan nämligen tolkas som att du inte vill vara med och bestämma, även om du egentligen bara är artig eller försiktig. Konsensus i Sverige är alltså varken en regel eller en lag, utan snarare en vana och en värdering: tanken att det ofta blir bättre om många får vara med och tycka till innan man bestämmer.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
konsensus	samsyn och enighet; att man är överens eller kan acceptera
samsyn	när olika personer ser på en sak på ungefär samma sätt
motsätta sig	att vara emot något; att säga nej
kompromissa	att mötas på halva vägen; ge och ta lite
förankra	att göra ett beslut starkt genom att låta många tycka till
komma till tals	att få möjlighet att säga sin mening
dagordning	en lista över de frågor man ska ta upp på mötet

ORD	FÖRKLARING
remiss	när ett förslag skickas ut för att andra ska få tycka till
remissinstans	en myndighet eller organisation som får svara på en remiss
grundlag	en av de viktigaste lagarna, som bestämmer hur landet styrs
invändning	ett argument emot något; en kritik
omtvistad	något som folk är oeniga om
belagd	känd och bevisad; man vet säkert att det stämmer

Läsförståelsefrågor

1. Vad betyder ordet "konsensus" enligt texten?
 1. Att man har bråttom med ett beslut.
 2. Samsyn eller enighet; att alla är överens eller kan acceptera beslutet.
 3. Att den högsta chefen alltid bestämmer ensam.
2. Varför är konsensus inte riktigt samma sak som att alla håller med?
 1. För att ingen får säga sin mening.
 2. För att poängen är att ingen motsätter sig beslutet, inte att alla älskar det.
 3. För att man alltid röstar i stället för att prata.
3. Vad menas med att ett lagförslag skickas "på remiss"?
 1. Att lagen genast börjar gälla utan att någon får tycka till.
 2. Att myndigheter, organisationer, företag och privatpersoner får lämna synpunkter på förslaget.
 3. Att riksdagen tar bort förslaget.
4. Vad säger texten om hur lång tid remissinstanser brukar få på sig att svara?
 1. Bara några dagar.
 2. Som regel minst tre månader.
 3. Texten säger inget om tid.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Att hämta in synpunkter från berörda står i en av Sveriges grundlagar.
 2. En person som inte är chef får aldrig säga sin mening på ett svenskt möte.
 3. Konsensuskultur har bara fördelar och inga nackdelar.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ett typiskt svenskt möte har ofta en dagordning.
 2. Det är säkert bevisat att dagens möteskultur kommer direkt från gamla byalag och ting.
 3. Ett konsensusbeslut är ett beslut som ingen motsätter sig.
7. Förklara med egna ord skillnaden mellan att "älska" ett beslut och att kunna "acceptera" det.
8. Texten skriver "det sägs ibland" och "det är inte säkert belagt" om var möteskulturen kommer ifrån. Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
9. Varför nämner texten både fördelar och nackdelar med konsensus? Vad tror du att den vill uppnå med det?
10. Texten säger "enligt Hofstede" i stället för att bara påstå att Sverige är på ett visst sätt. Varför är det viktigt att skriva så?

11. Texten ger ett tips till den som är ny i Sverige om att säga sin åsikt. Varför kan det tipset vara extra värdefullt just för en ny person, tror du?
12. Förklara med stöd i texten varför remissförfarandet kan ses som ett exempel på konsensustänkande.

Diskussionsfrågor

- Hur fattas viktiga beslut på en arbetsplats eller i samhället där du kommer ifrån? Får många säga sin mening, eller bestämmer några få? Liknar det den svenska modellen?
- Texten beskriver en fördel (färre konflikter, väl förankrade beslut) och en nackdel (det tar längre tid). Vilken väger tyngst för dig, och varför?
- Att alla får komma till tals låter rättvist. Men kan det också göra det svårare att säga vad man verkligen tycker, om man inte vill bryta enigheten? Vad tror du?
- Texten är noga med att skriva “det sägs” om de historiska rötterna och “enligt Hofstede” om kulturmodellen. Varför är det viktigt att vara försiktig med sådana påståenden om ett helt land?
- **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv hur ett bra beslut bör fattas i en grupp, enligt dig. Vem ska få vara med och tycka till, vem ska leda, hur länge ska man diskutera, och hur vet man när man är klar? Ge gärna ett exempel från ditt eget liv.